

ВІДГУК

офіційного опонента Поясок Тамари Борисівни
на дисертаційну роботу Кравця Ростислава Едуардовича
«Формування професійного іміджу політолога в процесі фахової
підготовки», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за
спеціалізаціями)

1. Актуальність теми дисертації обумовлена тим, що, оскільки на сучасному етапі відбуваються значні економіко-політичні зміни в Україні, здійснюється процес її інтеграції в європейський простір, зростає роль фахівців-політологів у формуванні політичної свідомості суспільства, а відповідно підвищуються вимоги до їх професійної культури. Зважаючи на особливості фахової діяльності політолога, незаперечним є те, що обов'язковим елементом його професійної культури є професійний імідж, який сприяє інтеграції до системи професійних відношень, здійсненню ефективного професійного спілкування і взаємодії, здобуттю авторитету, максимальному розкриттю свого професійного потенціалу.

У дисертаційних дослідженнях останніх років розкривались різні науково-педагогічні аспекти проблеми формування професійного іміджу: керівників, педагогів, політичних лідерів, соціальних працівників, психологів, інженерів, медиків, економістів, дизайнерів тощо, але проблема формування професійного іміджу майбутніх політологів у процесі фахової підготовки ще не була предметом спеціального наукового дослідження.

Посилює актуальність теми і низка суперечностей, що їх виявив автор дисертації у процесі дослідження.

Зважаючи на вищезазначене, актуальність теми дисертаційної роботи Кравця Р. Е. «Формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки», поданої на рецензування, сумнівів не викликає.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є досить переконливими. Дослідно-експериментальну роботу здійснено впродовж 2017–2020 рр. на базі Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро), Запорізького національного університету, Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Ужгородського національного університету, Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Загалом в експериментальній роботі на різних її етапах взяли участь 243 особи, з них: 63 викладачі та 180 студентів – майбутніх політологів, які навчаються на 1-3 курсах. В самому експериментальному дослідженні брали участь 67 студентів, з них 32 студенти Університету імені Альфреда Нобеля, з яких було організовано експериментальну групу, і 35 студентів Запорізького національного університету, з яких було створено контрольну групу.

Наукова цінність дисертаційного дослідження Ростислава Едуардовича зумовлена, перш за все, тим, що в роботі представлено структурно-

функціональну модель формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки, яка передбачає методологічно-цільовий, структурно-змістовний, процесуально-технологічний і аналітико-результативний блоки, та педагогічні умови, що забезпечують успішність формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки.

Значимість роботи посилює і те, що її виконано відповідно до наукової теми кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287).

Відповідно до теми дисертації пан Кравець чітко сформулював науковий апарат дослідження, застосував адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість успішного досягнення поставленої мети – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, що сприяють формуванню професійного іміджу політолога у процесі фахової підготовки.

Заслуговує на позитивну оцінку докладне й ретельне формулювання понятійно-термінологічного апарату дисертаційної роботи, в межах якого автором конкретизовано сутність поняття «професійний імідж» щодо професійної діяльності політолога, «педагогічні умови формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки», детально розглянуто структуру феномену «професійний імідж політолога».

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі та дозволяє належним чином висвітлити перебіг виконання завдань дослідно-експериментальної роботи.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Дисертантом отримано такі наукові результати:

– *уперше* визначено, теоретично обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічні умови, що забезпечують успішність формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки;

– *уточнено* понятійно-категоріальний апарат теорії формування професійного іміджу, зокрема *вперше конкретизовано* поняття «професійний імідж» щодо професійної діяльності політолога, «педагогічні умови формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки», детально розглянуто структуру феномену «професійний імідж політолога»;

– *розроблено та експериментально апробовано* структурно-функціональну модель формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки з урахуванням сучасних вітчизняних і зарубіжних напрацювань щодо професійно-особистісного розвитку фахівця;

– *виокремлено* критерії (потребовий, особистісний і когнітивно-праксіологічний), *схарактеризовано* показники та рівні (продуктивний,

репродуктивний, фрагментарний) сформованості професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки;

- подальшого розвитку набули змістово-дидактичні засади професійної підготовки майбутніх політологів у закладах вищої освіти.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Дисертаційна робота Р. Е. Кравця має вагоме практичне значення, яке полягає в тому, що одержані результати дослідження достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та готові до впровадження в систему професійної підготовки майбутніх політологів. Паном Кравцем впроваджено в навчально-виховний процес закладу вищої освіти методичний супровід реалізації педагогічних умов формування професійного іміджу політолога, вдосконалено зміст 15 дисциплін; розроблено методичні вказівки для викладачів «Підготовка студентів до виявлення креативності», організовано та впроваджено інтерактивні технології навчання, зокрема проектні технології кейс-стаді, інтелект-карти тощо, створено методичні матеріали, що містять банк завдань для проведення практичних занять із 15 дисциплін, методичні вказівки для самостійної роботи студентів з інструктивними матеріалами щодо їхнього виконання; розроблено методичні завдання для проведення тренінгових занять зі студентами, зміст яких спрямовано на поглиблення та закріплення теоретичних знань щодо іміджу, набуття майбутніми політологами особистісних якостей і практичних поведінкових навичок, необхідних для ефективного формування міжжелогічної компетентності у професійній сфері. Автором дібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості в майбутніх політологів професійного іміджу. Матеріали дисертації можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, під час розробки відповідної навчально-методичної літератури, написанні наукових досліджень з означеної проблематики, а також у самоосвітній діяльності студентів.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Для розв'язання поставлених завдань автор опрацював 320 джерел. Всі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 16 наукових працях, з яких: 5 – статей в наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз; 2 – статті в зарубіжних виданнях; 6 – матеріали конференцій. Отже, дисертантом виконано вимоги наказу Міністерства освіти і науки № 1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій.

Структура дисертаційного дослідження Р. Е. Кравця зумовлена його змістом, який відповідає основним завданням дослідження і відображає хід їх

виконання.

У першому розділі автором розглянуто стан проблеми формування професійного іміджу в студентів – майбутніх політологів, проаналізовано наукові підходи вітчизняних та зарубіжних авторів до базового поняття дослідження – «професійний імідж», обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат, визначено сучасні тенденції формування професійного іміджу в студентів, схарактеризовано компонентну структуру досліджуваного поняття; теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують успішність формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки.

У другому розділі дисертантом висвітлено організаційно-процесуальні аспекти експериментального дослідження, представлено формувальний етап експерименту (з детальним описом процесу імплементації виокремлених педагогічних умов) й кількісні результати апробації педагогічних умов формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки, проаналізовано результати дослідження.

Автором доведено, що реалізація в процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти педагогічних умов формування професійного іміджу політолога призвела до суттєвих статистично значущих змін у рівні сформованості професійного іміджу майбутніх фахівців. Виявлено важливий кореляційний зв'язок між компонентами досліджуваного феномену, статистичну достовірність отриманих результатів підтверджено за допомогою F-критерію Фішера. Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб уважати досягнутою мету й завдання дисертаційного дослідження.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й завдань дослідження та є достовірними.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Високо оцінюючи результати дослідження пана Кравця, доцільно висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. Схвалюючи характеристику освітніх програм підготовки політологів у закладах вищої освіти України, проведену автором, вважаємо необхідним зауважити, що робота набула б більшої ваги за умови аналізу досвіду підготовки політологів також у зарубіжних університетах.
2. Поціновуємо намагання автора візуально представити вплив педагогічних умов на сформованість компонентів професійного іміджу майбутніх політологів (с. 113), однак, на нашу думку, умова *педагогічного супроводу самовиявлення професійного іміджу майбутніми політологами у квазіпрофесійній діяльності* має вплив не лише на означені автором два компоненти, а й на візуально-поведінковий компонент.

3. Вважаємо, що до наукових підходів, визначених дисертантом як підґрунтя дослідження, слід додати *праксеологічний* як такий, що вивчає людську діяльність, зокрема в аспекті її ефективності, оскільки у критеріально-показниковій базі чітко вказано на когнітивно-праксеологічний критерій. Крім того, у тексті дисертації досить розгорнуто подано проблему організації квазіпрофесійної діяльності майбутніх політологів в аспекті її важливості для суспільства.
4. Можливо, у визначенні завдань дослідження слід було б актуалізувати увагу на рефлексії як джерелі самовдосконалення майбутніх політологів, оскільки автор досить чітко зауважує в тексті, що *формування професійного іміджу відбувається на основі рефлексивної позиції*.
5. Ми розуміємо складність організації експерименту в умовах малої кількості студентів відповідного фаху, водночас викликає сумнів результативність формування досліджуваного феномену у порядку заявленого автором «паралельного контексту», коли однотипні знання та компетенції мали бути сформовані у межах різних дисциплін на різних курсах навчання студентів.
6. У завданні №3 (с. 24) зазначено: «розробити модель та теоретично обґрунтувати педагогічні умови», а в меті (с. 23) – «обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови». Не зрозуміло, чому мета не передбачає обґрунтування та перевірку заявленої моделі?
Утім зазначені зауваження, рекомендації і побажання є не принциповими. Загалом вони не впливають на об'єктивно високу оцінку дисертаційної роботи Кравця Ростислава Едуардовича «Формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки».

8. Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Кравця Ростислава Едуардовича «Формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуального наукового завдання.
2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни, а достовірність і вірогідність висновків забезпечені під час дослідження.
3. Поставлену автором мету, сформульовані завдання дослідження розв'язано ґрунтовно та доказово. Всі положення, що винесені на захист, теоретично обґрунтовані, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації, які сформульовано виважено і переконливо.
4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в навчально-виховному процесі Університету імені Альфреда Нобеля (довідка про впровадження № 295/1 від 19.05.2020), Запорізького національного університету (довідка про впровадження № 01.01-13/117 від 03.09.2020), Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 1/818 від 04.09.2020), Ужгородського національного університету (довідка про впровадження № 3537/01-14 від 02.12.2020),

Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 15/150 від 30.11.2020).

5. Структура дисертації та зміст відповідають чинним вимогам до дисертацій ступеня доктора філософії. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження. Зміст анотації ідентичний змісту дисертаційної роботи.

Отже, дисертація Кравця Ростислава Едуардовича «Формування професійного іміджу політолога в процесі фахової підготовки» за науковим рівнем і новизною поставлених завдань, обґрунтованістю основних положень, практичним значенням отриманих результатів відповідає кваліфікаційним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167. Це дає підстави для присудження Кравцю Ростиславу Едуардовичу ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор пед. наук, професор,
декан факультету права, гуманітарних
і соціальних наук Кременчуцького
національного університету
імені Михайла Остроградського

Т. Б. Поясок

